

EDINOST

(Večerno izdanje.)

GLASILO POLITIČNEGA DRUŠTVA „EDINOST“ ZA PRIMORSKO.

Telefon št. 870.

4 nvc.

V edinosti je moč!

„Edinost“

Izhaja dvakrat na dan, razen nedelj in praznikov, zjutraj in zvečer ob 7. uri. O ponedeljkih in po praznikih izhaja ob 9. uri zjutraj.

Naročnina znaša:

Obe izdaji na leto gld. 21.—
Za samo večerno izdanje 12.—

Za pol leta, štiri leta in na mesec računamo.

Naročnino je plačevati naprej. Na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Na drobno se prodajajo v Trstu zjutranje številke po 3 nvc. večerne številke po 4 nvc.; ponedeljske zjutranje številke po 2 nvc. Izven Trsta po 1 nvc. več.

Oglaš

se računajo po vrstah in poletu. Za večkratno naročila s primeranim popustom. Poslana, osmrtice in javne zahvale, domači oglašaji se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu. Ne frankovani dopisi se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema upravništvo. Naročnino in oglase je plačevati loče Trst.

Uredništvo in tiskarna se nahajata v ulici Carintia št. 12. Upravništvo, odpravništvo in sprejemnafe inseratov v ulici Molin piccolo št. 3, II. nadst.

izdajatelj in odgovorni urednik Fran Godnik.

Lastnik konsorcij lista „Edinost“.

Natisnila tiskarna konsorcija lista „Edinost“ v Trstu.

Brzobjavna in telefonična poročila.

(Novejše vesti.)

Dunaj 16. (Zbornica poslancev.) Za govorom posl. Stranskega, ki je protestiral zavoljo nasilstev v nagodbenu odseku, je zbornica mej ostalim sprejela v tretjem čitanju zakon o plačah državnih slug, predlogo vlade o organizaciji trgovinskih in obrtnih zbornic, predlogo davčnega odseka o obdačenju obresti od zastavnic ter predloge glede odprave državnih mitnic.

Potem so začeli debato o nujnem predlogu odseka za preiskovanje dogodkov v Grasliah in na Moravskem, glasom katerega predloga je pozvati vlado, da dovoli vsem obsojenecem pomiloščenje. O tej debati sta se sprla posl. Dvůřak in Kindermann. Prvoimenovani je zahteval, da se pokliče odsek za izrek graje, kar je predsednik obljubil.

Posl. Spinčić je interpeliral za nastavljenje hrvatskemu in slovenskemu jeziku večjih uradnikov na državnih železnicah v Istri. — Prihodnja seja bo sredo.

Dunaj 16. Nemška ljudska stranka bode z naprej zopet podpirala predloge Schönererijancev.

Dunaj 16. Nagodbeni odsek ni mogel razpravljati, ker ni bilo došlo zadostno število poslancev v sejo.

Budimpešta 16. Minister-predsednik pl. Szell je odpotoval danes popoldne na Dunaj ter se povrne jutri popoldne semkaj.

Budimpešta 16. (Zbornica magnatov.) Podpredsednik Bela Vay je otvoril sejo o poludne Zbornica je sprejela nespremenjeno in brez debate začasni proračun za Hrvatsko, predlogo o pospeševanju domače industrije od strani države in nekaj predlog gledé lokalnih železnic.

Budimpešta 16. (Zbornica poslancev.) V nadaljnem razpravljanju o kvotnem zakonu je državni tajnik Gormon zavračal poslance Marjaya, ki je dejal, da vojna uprava premešča na stotine nesposobnih častnikov iz skupne vojske v honvede; Gormon je zatrdil, da nesposobnih častnikov v naši vojski sploh ni.

Leviea je razsajala o tem govoru ter zahtevala, da pokliče predsednik Gormona na red, ki je dejal, da smatra za veliko srečo, da ni posl. Marjay poklican v to, da bi sodil o porabnosti častništva.

London 16. Lord Beresford je imenovan drugim poveljnikom eskadre v Sredozemnem morju; vsled tega je odložil svoj mandat v parlamentu.

Bukarešt 16. Drugi predsednik zbornice poslancev, Aleksander Catargin, je imenovan poslanikom v Rimu.

Iz Prage.

(Izv. Dopis.)

Praga, dne 15. decembra 1899.

Dovršivši srednje šole, se večine slov. dijakov obrača deloma do semenišča, deloma do Dunaja; manjšina pa v Gradec, ali pa se posveča kaki drugi stroki: železnici, pošti, financij itd. Nekateri pa — in takih je še precej na Slovenskem — hodijo samo pogledat v vseučiliščno mesto, potem pa se vračajo domov — študirat. Večina teh je žali bog k temu primorana, ali veliko jih dela tako le iz komoditete. Tak korak je po mojem menenju do cela nepremišljen in se potem v življenju samem britko maščuje. Res je to, da se človek tudi doma lahko uči, posebno pravo, ter da je po privatnem učenju samem možno napraviti potrebne izpite — a to ni dovolj za inteligentnega, modernega človeka. On mora

iti ven med svet, spoznavat in proučevati istega, če hoče kedaj izhajati v njem. Razširjati si mora svoje ozko duševno obzorje, če hoče kedaj s pravega stališča motriti življenje okoli sebe.

Radi tega je neobhodno potrebno, da je enkrat pogledal — in sicer temeljito pogledal — izza meje svoje domovine. In kam naj bi svetovalec, dijakom po dovršenih srednjih šolah, ako ne v našo narodno-slovansko matuško Prago? V isto Prago se je — z malimi izjemami — slov. dijaštvo videlo — predaleč. Preverjen sem, da slov. dijak v svojih razmerah more edino le tukaj do cela izpolnjevati svojo nalogo. Sem naj pride slov. in sploh jugosl. dijak spoznavat svojega najinteligentnejšega brata, učiti se od njega čisto-narodnega vseslovanskega mišljenja, utrjati bratske vezi, spajajoče Čebe z Slovenci oziroma Jugoslavnici, da te vezi postanejo res trdne, žive, nerazrušne, da se ne bodo morebiti zdela, da so izzvane le po potrebi politične samoohrambe.

Res je, da slov. dijak more tudi drugod spoznavati svet in spopolnjevati si svojo izobrazbo, ali skoraj brez izjeme mu je drugod pot zaprta, dabi neposredno posejal v srce življenja, ki ga obdaja. Le v Pragi, mislim, je to možno in še zelo lahko za vsakega, ki je prinesel s seboj poleg narodnega navdušenja tudi resno voljo za učenje, za delo, za vestno izpolnjevanje svoje naloge.

Vnanjost praškega mesta je velezanimiva; razgled z bližnjega hribočka pa je naravnost očarljiv. Prage pač ne imenujejo zastoj jedno najlepših evropskih mest.

A še veliko bolj, nego vnanje lice praškega mesta, vabi in veže opazovaleca natranje življenje pražko. To ima res pristno češko-slovanski značaj. Po ulicah je slišati skoraj samo češko govornico. Z

Pa bilo je prepozno!
Odprija je duri, ne da bi potrkala, smuknila v sobo in začela ploskati.

Duri je pustila odprte — moral sem za-njo. Mičen prizor, ki se mi je nudil, je vreden, da ga opišem prej, nego omenim velikansko začudenje Vekoslava.

Pri klavirju je sedela mlada žena, vitkega stasa, finih potez, plavih las; v ušesih je imela na pripravnem mestu majhne, blesteče uhane in tenki dolgi prsti jedne roke so ležali še na tipkah. Zapazil sem zlati zakonski prstan; od prstana je skočil moj pogled na nosek, prijetno zavihani navzgor, od tega na rudeče vablivo ustnice.

Opravljena v priprosto domačo obleko, zdela se mi je nekak vzor ženskega bitja, kakor si ga idejalisti slikajo z nežnimi vodenimi barvami kakor boginja domačega ognjišča — rodbinske sreče.

Poleg klavirja je stal — kakor sem sodil in sicer prav sodil — njen mož z goslimi pod pazduho.

Inteligenten obraz, polu tiste milobe, ki jo nahajamo le na slovenskem učitelju, uplival je kaj ugodno name; mož si je na prvi pogled pridobil moje simpatije.

Pri odprtem oknu in precej daleč od klavirja je sedel moj prijatelj Vekoslav.

V naročju je imel preljubko deklec najnežniše otroške dobe. Z desnico jo je pritiskal na svoje prsi, z levico brskal po njenih zlatih laskih, pogled mu pa je silil skozi okno.

Ta pogled! Res, nekako zamišljen, da, celó otožen.

Popolnoma spremenjen se mi je del.

Kje je vzrok? No morda res — Vanda! Ko je vstopila, vsa zarudela, se je zganil, potegnil levico z otroških las in odsev srčnega veselja mu je šinil preko obraza. Že cepetaj v mreži ljubezni, sem si mislil!

Res je poskočil, ko me je zagledal, me tudi objel in celó poljubil, a opazil sem, da je v objemu in celó o poljubu gledal čez mojo ramo tja — k Vandí!

Nič mu nisem zameril, saj sem ga umel. Sicer pa tudi nisem prišel v Loče radi njega, temveč radi potopisa.

Na potopis nisem pozabil niti za minuto; upal sem, da sem blizu cilja. Ljubeznjivi vsprejem od strani nadučitelja Benka in soproge mi pa je napolnil srce še z nekimi drugimi upi — in ti upi so se mi videli oviti z zlatimi lasci Slave Tratarjeve. —

Ker prav za prav le pot opisujem, moram zamolčati, da sem na večerji sedel poleg gospe Benkove ter da sem zelo malo govoril, kajti Vekoslav je tej poslednji izdal mojo strast za — solato špehovko! Špehovki sem delal ljubke poklone z vilicami in slednjič z žlico.

(Pride še.)

P O D L I S T E K.

7

Zajčki samostan.

Potopisna novela.

Spisal: Ivan Gromozenki.

Zapri sem oči in slišal naslednje:

Zaljubljena dvojica se sprehaja po rožnatem travniku! Nad cvetkami se zibljejo pisani metulji, brenčijo čmerlji, včasih poskaka celo kaka kobilica.

Blizu dvojice se pasejo krave in voli. Velik, rogat vol je zapazil zaljubljenca — prav za prav nekaj rudečega na devi. Votlo je zarjovel, ker rudeče barve principijsko ne more trpeti; hudo je zamahnil z repom, da so se krave kar spogledovale; zopet je zarjovel, krave so se melanholično obrnile v stran — in vol: hajd nad zaljubljenca!

Devica je zavpila od strahu, spremljevalec jo je objel — v objemu zakril rudečo barvo, kar je bilo volu dovoljno zadoščenje — in poslednji je prijazno zarjovel in se vrnil h kravam.

Dvojica je bila rešena.

Vsa srečna sta se poljubila, da se je glasni »emok« razlegal celó do krav. Prej hudi vol je prijazno zavihal nosnico — z zaljubljenim pogledom na kravo »Sivko«.

Odpri sem oči. — Skoraj bi bil stegnil roke in objel Vando, saj bi se za vse slučaje — proti njej in proti sebi — lahko izgovarjal na upljiv godbe.

nižimi sloji prebivalstva praškega — z češkimi dijaki se je že tako vedno skupaj — prihaja slov. dijak v dotiko, če je le zapustil svoje stanovanje; tudi v više kroge si pridobi lahko pristop, če se le malo pobrine za to. Slovenci vidijo povsod radi in ga radi vsprejemajo. V Pragi se Slovan kar igraje priučuje češkemu jeziku, seveda pa ne škoduje nikomur, ki misli priti sem studovat, če se že doma uči malo češčine.

Dijak v Pragi ima dovolj prilike za vsestransko izobrazbo. Na rapolago so mu razna gledišča, med temi prekrasno »Narodni divadlo«, razne razstave in muzeji, razne knjižnice, kakor n. pr. vseučilišna, mestna in muzejska, v kateri je zastopana tudi slov. literatura, potem vstopa lahko tudi v kako češko dij. društvo, v katerih imajo poleg bogatih knjižnic tudi do 400 najrazličnejših časopisov.

Praga ima za dijaka tudi to dobro stran, da je življenje tu jako po ceni. S 25—30 gld. se prav dobro izhaja, za silo tudi z 20 gld. Razun tega je tukaj tudi nekaj takih zavodov, v katerih je možno brezplačno potolažiti želodec. Čehi ne pustijo umreti lakote slovanskega dijaka.

In zdaj še besedo o češkem ženstvu. Slišal sem sicer že prej in čital, da so Čehinje vrle narodnjakinje. Vendar vidim, da na Češkem mora živeti oni, kdor jih hoče prav spoznati. Pristne, izobražene, duhovite Čehinje in o tem navdušene Vseslovanke. Za nobeno ceno ne izpregovore besede v nemškem jeziku. Vse drugače, nego marsikatera Slovenka, ki je srečna, če more izpregovoriti besedo v blaženi nemščini. Narodnih slavnostij, narodnih demonstracij, kakor n. p. povodom odprave jezikovnih naredeb se češko ženstvo udeležuje v impontujoči meri. Največje občudovanje pa zasluži vedenje čeških dam o sedanjih zde-demonstracijah. Ne boječe se ničesar, znajo češke dame na diven način odlikovati svoje vrle rojake. Vzlie vsem odredbam so kmetskega mladeniča vštinske dame objemale, stiskale mu roke, obsipali ga z cveticami, ko je bil na potu v — zapor. O tej priliki so bile tudi tri dame ranjene od vojakov.

Češke dame se sploh zanimajo za ostale Slované in v zadnjem času posebno za Slovence, za kar gre nemala zasluga dični češki pisateljici, g. G. Preissovi, katera je z svojimi spisi in tudi osebno veliko pripomogla, da nas češke, osobito praške dame vsaj malo poznajo, da »maji bratry Slovince ráde, velmi ráde«.

Ona res češka, vseslovska zavest se je tudi pred dobrim tednom pokazala v prekrasni luči povodom prihoda poljskih akademikov v Prago. Povsod, kjer so Poljaki stopili na češka tla, bili so najrajšejo pozdravljeni, najsrčneje vsprejeti; vsa njihova pot po čeških deželah je bila podobna neprestanemu triumfu. Tako vsprejemati svojega brata zna menda le Čeh.

Politični pregled.

TRST, 18. decembra 1899.

K položaju. Ni si možno misliti drastičnejše ilustracije vsega sedanjega položaja in — nravi sedanjega ministerstva leveice, nego sta bila manevra, ki so ju uprizorili člani z leveice v nagodbenem odseku minolega petka in minole sobote. To pa je zopet najboljši odgovor na zatrjevanja vlade, da je »nevtralna«, in sosebno še na najnoveje zagotovilo grofa Claryja, da ni nasprotenu narodu češkemu. O »coupu« levičarskih členov v nagodbenem odseku od minolega petka govorimo že v notici o državnem zboru. Če le možno, je še grši oni čin od sobote, s katerim so hoteli jednostavno oslepariti zastopnike naroda češkega, to je, da bi vsaj v jedni seji mogli razpravljati o nagodbi brez čeških členov. Na zavraten način so hoteli vzkratiti Čehom jasno njih parlamentarno pravo. To pa se je godilo tako-le. Načelnik rečenega odseka, Poljak Bilinski, je izjavil že v petek, da prihodnja seja odseka bo še le v ponedeljek. Vzlie temu zatrdilo so člani odseka dobili v soboto ob 1/2 5. uri popoldne povabilo v sejo za isti večer, a sklicovatelj jo bil predsednikov namestnik, levičar Menger. Tako zavratno, tako brezobrazno so zopet hoteli prevariti Čeha, in vse to vladi na ljubo, da bi namreč foreirali posvetovanja v nagodbenem odseku. In vlada pravi, da je »nevtralna«! Ako bi

se levičarji ne čutili jedne z sedanjo vlado, ako bi ne vedeli, da je meso od njih mesa, kri od njih krvi, ne bi jej skušali pomagati iz zadrege s takimi — nehonetnimi, nepoštenimi, umazanimi sredstvi! In vsi protesti Čehov in posredovanja Poljakov niso mogli odvrniti Mengerja od njega nelepega koraka.

Vse zastoj! Tako so se zagrizli v misel, da morajo Čeha vreči ob tla, da so o tem zgubili ves čut srma. No, to pot jim manever ni vspel, kakor v petek zvečer. Nemški konservativi in Poljaki so bili — vzlie vsej zavzetosti za »državne potrebe« — prepošteni, da bi pomagali na taki umazanosti levičarjev. Člani teh dveh skupin niso prišli v sejo, sklicano na način, ki je najprimitivnejšo lojalnost gazil v blato, in seja je bila nesklepčna. Od Poljakov je prišel jedini glasoviti Rutovski. Z dolgim nosom in z zavestjo, da so doživeli blamažo, so levičarski člani odepaljali iz dvorane.... In z njimi sta odšla seveda tudi Rutovski in Clary. Ta dogodek, oziroma čin samo ob sebi umevne lojalnosti Poljakov in nemških konservativcev, ki je provzročil levičarjem tako temeljito blamažo, je spravil nemško časopisje kar v besnilo. Kakor vrabei v prou kriče o »intrigah«, o »neodkritosrčnosti«, o »spletkarenju« itd. V resnici pa ni nič drugega, nego da se je preprečila grda prevara. Ubogi grof Clary! Če ima kdo vzroka vsklikati, da bi ga Bog občeval takih prijateljev, ki ga kompromitujejo ob vsakem koraku, ga ima on.

V soboto je imel poljski klub sejo, v kateri so razpravljali o teh dogodkih in političnem položaju sploh. O tej seji izdani komuniké pravi, da hočejo vse storiti, da se na godbene predloge rešijo parlamentarno. Zato tudi poljski klub obsoja obstrukcijo Čehov proti tem predlogam, obstrukcijo, izzvano po sedanji vladi. Klub izreka nado, da pride zopet do rednega konstitucionalnega žiljenja. V dosego tega namena hoče ostati v desnici, katero naj bi podpirali tudi drugi zmerni življi, ki niso v večini.

Ali čuti grof Clary, kaj je dobil pod nos?!

Državni zbor. Minole sobote je imela zbornica poslancev enkrat vsaj relativno mirno sejo, da je mogla res razpravljati in sklepati. Predno je zbornica prešla na dnevni red, so Čehi burno protestovali radi dogodkov v nagodbenem odseku. Po zaključku seje tega odseka minolega petka so namreč levičarski člani tega odseka kar hkratu zahtevali, naj bo še isti dan nova seja do polnoči. To je bil drzen atentat na poslovni red. Ali treba praviti, da v vsako novo sejo morajo biti povabljeni vsi člani odseka in bi bili morali torej o tem sklepu obvestiti vse one člene odseka, ki niso bili navzoči. Vso pravico so imeli torej češki poslanci na svoji strani, ko so viharno protestirali proti takemu nasilju, proti takemu zavratnemu atentatu na pravico, proti takemu parlamentarnemu nepoštenju. Ta coup levičarskih poštenjakov stoji vredno na strani onemu, katerega so isti možje poskusili naslednjega dne v istem odseku, a se jim ni posrečilo, ker so jim Poljaki in nemški konservativi račune prekrizali, o čemer govorimo na drugem mestu. Taki so ti možje, ki so nedolgo temu toliko kričali proti »nasilju« Abrahamoviča in Kramarja! Sedaj vidimo, kako jim tudi najnepoštenije sredstvo ni dovolj nepošteno, da bi se ga sramovali.

Zbornica je vsprejela v tretjem čitanju zakon o uravnavi plač državnih slug. In vendar se sromaki ne smejo preveč veseliti tega včerajšnjega dne, kajti oficijozni listi že govore, da zakon, kakor je bil vsprejet, ne bo predložen v cesarsko potrjenje. Zbornica je namreč vsprejela tudi predlog socijalističnega poslanca Verkaufa, naj se začasnim slugom, ako ne služijo manje nego eno leto, plača zviša za 30%. Ta sklep zbornice pa bo bržkone vzrok, da zakon ne zadobi cesarskega potrjenja in se stvar zavleče zopet za nekoliko mesecev, da-si je od vseh strani pripoznana kakor nujna. Zbornica je nadalje brez debate vsprejela vazen in že tolikrat zahtevani zakon, s katerim se odpravijo erarijalne mitnice. Slednjič je vsprejela vladno predlogo, tičočo se organizacije trgovskih in obrtnih zbornic, predlogo o obdačevanju zastavnih pisem in predlog, s katerim se vlada pozivlje, naj izposluje pomiloščenje oni, ki so bili o izgrelih na Moravskem in Češkem obsojeni radi političkih prestopkov. Konec seje je posl. Taniaezkiewicz — z ozirom na vesti, da vlada hoče le jezikovni zakon za Češko za sedaj predložiti v razpravo —

pozival predsednika, naj posreduje za to, da vlada predloži hkratu vse tri zakone, o katerih se govori, da jih ima pripravljene: za Češko, za Moravsko in za Cislajtanijo. Predsednik je obljubil, da ugodi tej želji.

Vojna v južni Afriki. Do tretjega gre rado, pravi pregovor. V enem tednu dni so bili Angleži trikrat tepeni. Najprej so Boerci malone uničili generala Methuena, ki je imel z 12.000 vojakov rešiti posadko v Kimberleyu, jame z dijamanti in Cecilia Rhodesa; to se je zgodilo pri Maggersfonteinu. Malo potem je doletela podobna nezgoda generala Gataerea, ki je imel spoditi Boerce iz Kapske kolonije, pri Stormbergu. In sedaj je doživel general Henry Redvers Buller, ki je imel s 15.000 vojakov osvoboditi Ladysmith, grozen poraz pri Colensu.

Nedavno temu so angleške novine prinesle neko povelje istega generala, v katerem je grajal slabo usposobljenost angleških častnikov in vojaštva, ki se je pokazala na zadnjih velikih vajah. Sedaj je videti, da Buller sam ne stoji na višini sodobne vojaške vede.

Temeljni pogrešek njegov je bil v tem, da je razdelil svojo moč v tri dele. Vojaški krogi so pričakovali, da združi vse svoje čete v Natalu ter bo po najkrajši poti korakal proti Pretoriji, glavnemu mestu Transvaala. Potem se je zdela, kakor da se boji sotesk med Transvaalom in Oranjem ter da hoče v široko razgrnjeni črti obiti Colenso in napasti Oranje. To se je pričakovalo toliko prej, ker so sami angleški listi pisali, da je stališče Boercev pri Colensu tako trdno, da ga ni mogoče vzeti.

A general Buller se je dne 15. t. m. nena doma lotil Colensa ter bil odločno tepen. Da ni poseben taktik, je pokazal, ker je dovolil, da je zgubil vajeti popolnoma iz rok ter da ni mogel, kakor priznava sam, brigade Hart potegniti pravčasno iz boja. Tudi topništvo je storilo velikanski pogrešek. Pripeljalo je svoje tope tako blizu razmeroma ozke reke Tugela, da so Boerci lahko postreljali vse konje in vse moštvo ter da so morali Angleži pustiti na bojišču malone vse tope. —

General Buller je hotel rešiti vse: Kimberley, Kapsko kolonijo in Ladysmith — rešil ni ničesar, pač pa izgleda, da je vse zgubljeno.

Velika Britanija ima redne vojske vsega 9 divizij. Šesta divizija je že na potu v južno Afriko. V skrajnem slučaju morda porabijo Angleži vseh deset divizij v južni Afriki; tedaj bi morali notranjo službo doma opravljati bataljoni milice, ki so seveda malo zanesljivi ter je težko pričakovati, da bi zadostovali na Irskem, če bi se začelo puntati tamošnje prebivalstvo.

Pa tudi vseh devet divizij težko da reši Angleže iz zanj, v katere so se ujeli po nesposobnosti vrhovnih poveljnikov. Edina rešitev je menda iskati v osebi lorda Kitchener paše, zmagovalca Sudanskega.

Da bo slika o sedanjem položaju na bojišču popolnejša, naj še navedemo zanimivo prikazen iz angleškega novinstva. Šovinistični »Globe« graja generala Bullerja zlasti zato, da je »tako odkritosrčno poročal o svoji nesreči! — Tako očitanje od strani istih listov, ki dolže v isti sapi transvaalskega poslanika v Bruselju, dra. Leydsa, da je podkupil vse evropsko novinstvo, da poslednje simpatizira z Boerci! Ali to ni čudno?

Domače vesti.

Imenovanja. Poštnimi asistenti so imenovani: poštni vežbenik Josip Zentrich v Ljubljani za Sv. Peter na Krasu in manipulacijski dnevničarji Konrad Hilscher v Gorici za Mali Lošinj, Anton Piccinini za Trst in Adolf Lunaček v Ljubljani za Opatijo. — Zajedno je premeščen poštni asistent Fran Globočnik iz Sv. Petra na Krasu v Trst.

Imenovanja. Pravosodni minister je imenoval sodnimi tajniki na deželnem sodišču v Trstu: pristava tuk. deželnega sodišča, dra. Josipa Straussa, pristava okrajnega sodišča v Trziču, Antona Vidoza in dra. Filipa Morpurgo, odvetnika v Trstu.

Pro domo. Trst je mesto škandalov par excellence. Kdor se hoče naslajati na čitanju kronike škandalov, ta najde tu svoj račun. Listu, ki

je uvel »Chronique scandaleuse« kakor stalno rubriko, ne treba skrbeti, da bi prišel v zadrego radi pomanjkanja gradiva in tudi ne radi pomanjkanja — čitateljev! V tem pogledu smo dobro preskrbljeni v našem Trstu. Imamo raznih pikantnih dogodbin v hišah in na ulici, v salonih in beznicah, kakor ljubavnih spletk, burnih prizorov ljubosumnosti, žalostnih in tragikomičnih; vidimo, kako se coram publico pere umazano perilo ločenih zakonov; imamo kazenskih razprav, v katerih se mrevarijo delikatne stvari rodbinskega življenja; imamo — last not least — resničnih in le poskušanih umorov in samomorov itd. itd. in imamo slednjič tudi glasilo, ki živi in se — masti od teh škandalov, od teh posledic dekadence v morali, demoralizacije v rodbinskem in javnem življenju.

Da glasilo, ki živi in se tudi bogati od tega, da izkorišča ljudske strasti in slabe nagone človeške naravi, »pošteno« izkorišča teren, na katerem živi, da izkorišča element, v katerem vspeva, to se umeje ob sebi. Naj je dogodek še tako škandalozen, naj je slika še tako odurna, podajajo se čitateljem vse nje podrobnosti v tako vabljivi luči, v svitu mameče romantike, da šegače vse živce p. n. čitateljev in — čitateljic, starih in mladih —, da kar požirajo taka poročila in se vnamajo za razne »junake« in »junakinje« škandalov, namesto da bi se jih — sramovali! Kaj sramovali! Iz takih poročil jim še zveni kakor nekako vabilo: kako lepo, kako romantično je to! Pojdi in — stori tudi ti tako! Dotično glasilo je znalo vzgojiti si svoje občinstvo in popolnjuje to »vzgojo« dan na dan. Občinstvo je zadovoljno z glasilom, še bolj pa glasilo z občinstvom. Prvo se zabava na pikantnem čitivu, drugo se — bogati. Jeden pa je, ki trpi na tem — javna morala. Ljudstvo zgublja kriterij za razlikovanje mej dobrim in slabim in ukus mu je potisnjen v usodno smér. A ko je zgubljen tak kriterij, je zgubljen tudi čut srama, zmisel za to, kar je lepo in kar je grdo.

Žalibog, da način, kakor izvestna glasila izkoriščajo skandale, oziroma slabe instinkte ljudstva, ni ostal brez utisa tudi na del slovenskih nižih slojev. Tudi tem slojem je temeljito pokvarjen ukus. To nam pričajo očitanja, ki nam prihajajo dan na dan, ker ne delamo tako, kakor oni drugi. »V je čitati to in ono, toliko in toliko, v »Edinosti« pa ne« — tako se glase očitanja, osoljena z žaljivimi zabavljicami. To je vzrok, da govorimo danes o stvari — pro domo. Ako bi se hoteli le opravičevati, bi prosili n. pr. gospódo — zabavljáče, naj blagovole malce pomisliti, koliko sredstev, delavnih moči in prostora imajo oni drugi in koliko mi; bi jih prosili, naj pomislijo, kako je naš narobe-razmerje glede narodnih potreb; oni so saturirani, so — da rečemo po domače: siti — in si morejo dovoliti razne sporte s svojimi bogatimi sredstvi! Na kolike velike, resnične narodne potrebe pa moramo misliti mi s svojimi skromnimi sredstvi! Kako moramo dan na dan biti borbo za vsako drobtinico! Tam obilica sredstev in nič resničnih potreb, ampak le sama srboritost; tu tisoče potreb in stiska glede sredstev. Tam kar zajemajo s polno roko, mi pa moramo gada loviti s prazno roko! Ako bi ljudje pomislili nekoliko, ako bi hoteli biti pravični v sodbi, ne bi tako primerjali tja v ea dan in zabavljali.

Ali mi se nočemo le opravičevati, ampak hočemo podati tudi decidirano izjavo:

Tudi ko bi imeli sredstev, ne bi delali tako, kakor delajo oni drugi. Mi nismo spekulacijsko podjetje, ampak mi smo narodno glasilo. Mi moramo vzgajati narod, ne pa laskati se pokvarjenemu ukusu. Mi nočemo delati kupčije z ljudskimi strastmi, mi ne smemo slediti slabim nagonom ljudstva, ampak vzbujati moramo v istem zanimanje za stvari, ki se tičejo njega duševne in materialne blaginje, vzbujati v njem zmisel za lastne pravice, za pogoje svojega obstanka: za svojo bodočnost.

To nam je vodilno načelo. Temu se ne iznevetimo, od tega načela nas ne odmaknejo vsa očitanja. Če pa bi videli, da večina našega javnega menenja želi drugače, da si želi »pikantnega« čitiva, potem pa naj mu pišejo — drugi!

Kako slovenščino pišejo na sodišču v Kopru!! Kakor znano, je sodni okraj koperski, izvzemši jedino-le samo mestece Koper, izključno slovenski. Človek bi mislil, da je v moderni državi o takih razmerah poskrbljeno za to, da imajo

na sodišču, ki imaslužiti slovenskemu okraju, tudi slovenščine zmožnih uradnikov. Žal, da temu ni tako. Eden edini sodnik je deloma vešč slovenščini; vsemu drugemu oboju tega sodišča je slovenski jezik — španska vas. Potemtakem umemo, kako je mogoče, da to sodišče na slovenske uloge izdaja večinoma italijanske odloke, da so n. pr. vsi cenilni zapisniki italijanski in da se stranka, ki ni vešča temu jeziku, absolutno ne more sporazumeti na tem sodišču. Tudi z nemščino jej ni pomagano, kakor se je pisec teh vrst prepričal sam. Stranka je primorana, poslužiti se posredovalca — tolmača, kar, seveda, provzročuje nepotrebne stroške.

Da bodo naši čitatelji videli, kako temeljito znajo uradniki koperskega sodišča slovenski, hočemo navesti za danes naslov zavitka, katerega je od imenovanega urada dobila te dni »Tržaška posojilnica in hranilnica«. Ta naslov se glasi: »**E N.º 5050. Trzascke posojilnice in Lranikisca Triest, dienssache. Portofrei raccomandirt.**«

Ali skoro, da ne moremo verjeti, da bi bil dotični uradnik res tako — oprostite — neumen, da bi ne znal z vloge pravilno prepisati slovenskega naslova našega zavoda. To pa bi bilo še huje, ker bi bila — zloba!

C. kr. pošti pa čestitamo, da je pismo s tako spakodranim naslovom vendar-le zamogla dostaviti!

Slovenski jezik pripoznan — vsaj od gr. tržaških črkostaveev. Včeraj je imel namreč odsek društva primorskih črkostaveev — kateremu je bila naloga, da je vodil razpravo z lastniki tiskaren glede novega od črkostaveev zahtevanega tarifa — svojo sejo, v kateri je, po dolgih razpravah in horbah, sklenil, da slovenski jezik v Trstu ni pristevati tujim, t. j. onim jezikom, za katere treba stavcu plačevati 10% večjo odškodnino. S tem so torej vsaj črkostavei pripoznali slovenski jezik kakor deželni jezik v Trstu. Ob tej priliki bodi še povedano, da je glede novega tarifa včeraj slednjič vendar došlo do sporazumljenja med črkostavei in lastniki tiskaren.

Kako so šteli! Od nekod iz okraja koperskega nam pišejo dne 12. decembra 1899.: Kako lepo znajo komunalne lahonske duše privezati lastnim svojim trebuhom slovenske duše, o tem pričuje najbolj ljudsko štetje od l. 1890. N. pr.:

V županiji Koperski pri Cezarjih (Cesari) je vseh prebivalcev 324. Med temi je 100 Italijanov (!) in 224 Slovencev. Je-li to resnično? Kako so mogli tako laž zatrositi med svet? Ali res ni bilo nobene kontrole? Pri »Cezarjih« so namreč vsi Sloveni.

Pri Pobegih je vseh prebivalcev naštetih 793. Med temi 566 Slovencev in 227 Italijanov, kar je tudi neresnično. Morda je bilo Italijanov kakih 100 duš, ali 227 jih je gotovo ni bilo.

V Hribih nad Miljami (Monti) — nevtete so stare Milje in okolica Valle d'Oltra — je bilo prebivalcev 841. Med temi 619 Italijanov in 222 Slovencev, ki bivajo v vaseh ali selih:

Božiči s 65, Hervatini s 213, Jelerji s 134, Fajti s 61, Sodniki s 47 prebivalci. Skupno torej 521. V teh petih selih bivajo samo Slovenci!! Njih število, 521, pričuje jasno, da število 619 Italijanov je pretirano, tedaj povsem neresnično.

Umestno in res potrebno bi bilo, ako bi sedaj začeli odkrivati vse krivičnosti zadnjega ljudskega štetja, na katero se e. kr. vlada kaj rada sklicuje.

Računjanje po kronski vrednosti. O finančne oblasti smo prejeli: Glasom vesti, ki so je te dni priobčile novine, bodo od 1. januarja 1900 naprej znaki kolkov — utisnjeni na račune, vozne liste in karte za igro označali zneske v kronski veljavi. To je v zvezi z splošnim obveznim računanjem po kronski veljavi, ki nastopi z začetkom bodočega leta in je zaključni kamen takemu računanju v kolkovnih stvareh, dočim so se kolkovne znamke že dve leti sem izdajale po novi veljavi.

Na tiskovine zasebnikov se bodo novi znaki kolkov pritiskali na uradu za pristojbine in kolke v Trstu. Ker se za stroje, služeče za izdelovanje kolkov, še v tem mesecu priredi električna gonilna moč na jednak način, kakor je že dlje časa prirejena na centralnem kolkovnem uradu na Dunaju, bodo torej ti stroji po povečani njih zmožnosti odšlej v stanu vsa naročila izvrševati v najkrajšem času.

Vse z dosedanjimi (na avstrijsko) veljavo glasečimi se) kolkovnimi znaki preskrbljene vozne liste, račune in karte za igro, se more brez družega rabiti tudi na dalje, kolikor jih je kaj. Izdelovalci kart za igro pa so obvezani, da zamene zaklepne znamke, kolikor jih imajo v zalogi.

Na občnem zboru pevskega društva »Zarja« v Rojanu, vršivšem se predminolo nedeljo, dne 10. t. m., je bil izvoljen sledeči odbor: Josip Katalan predsednikom, Rafael Piščanec tajnikom, Dragotin Žerjal blagajnikom, Anton Bremie, Jurij Piščanec, Anton Katalan, Fran Bole odborniki. Pregledovalci računov so bili izvoljeni: Ivan Zajc, Josip Petrič in Angelj Piščanec. Zbor je pritrtil tudi več predlogom I. M. Boleta, Antona Bremiea in Josipa Katalana.

Društvo priredi »Silvestrov večer« z jako zanimivim vsporedom. Vse rodoljube, kar jih je v Rojanu, pozivljamo, naj z vsemi močmi delajo na to, da se društvo obrani in ojači v čast nam in v sramoto nasprotnikom!

Nadejamo se, da bo društvo odšlej delovalo najvpešneje. Čim večji je pritisk, tem večji bodi naš podpor!

Ubogo ljudstvo! S Pivke nam poročajo, da je vreme zadnjih dni napravilo ogromne škode na sadnem drevju. Snega in ledu se je toliko nakopičilo na vejah drevja, da ga leté niso mogle nositi in so se kar lomile. Drevje je potrto in uničeno za leta. Škoda je ogromna, ki jo bo ljudstvo občutilo tem bolj, ker sta mu seno in sadje — zlasti češnje — glavna vira dohodkov. Zato pomenja vreme zadnjih dni pravo katastrofo za ubogo ljudstvo. Kakor izgled naj navedemo, da cenijo že škodo, ki je zadela le vas Kilovce samo, na 10.000 gl. Ubogo ljudstvo!

Lloydov parnik »Graf Wurmbrand« je prišel v soboto zvečer iz Kotora. Imel je 4 ure in pol zamude. To zakasnenje je pripisati slabemu vremenu ob odhodu in med vožjo. Na krovu je bilo 96 potnikov.

Zver v človeški podobi je oni gostilničar in posestnik Ravnik, o katerem smo že sporočili v večernem izdanju minole sobote, da ga je ljubljansko porotno sodišče obsodilo na smrt na višalib, ker je svojega lastnega prijatelja Žvana zavel v samoto, ga umoril in — oropal. Mož je nasilne naravi, je brutalno postopal se svojo ženo, je živel nemoralno — v pregrešnih razmerah z drugimi ženskami — je iz gole dobičkarije, da bi mogel uga-jati svojim strastim, brez usmiljenja umoril svojega lastnega prijatelja in slednjič je na razpravi, ko je videl, da je partija zanj zgubljena in da bo moralo biti zadoščeno za grozen zločin, ki ga je storil, ko je videl, da je žnjim vse pri kraju, da je on zgubljen za življenje in življenje zanj, priznal, kakor poroča »Slov. Narod«, da je zagrešil tudi umorstvo na ljubljanskem trgovcu Stedryju, katero umorstvo je svojedobno vzbujalo veliko senzacijo naš zato, ker niso mogli priti pravemu zločinecu na sled in je trpelo več oseb, ker je nanje padel sum.

Z zdravniške postaje. Evgenij Magdalenčič iz Kjadina je padel z steklenico v roki ter si obrezal levo roko. Josip Špangar, 11-leten deček iz ulice Mandonina, je padel na igri na tlak ter si ranil glavo. — Obema so pomagali primerno.

Večja nesreča se je pripetila zvečer 67-letnemu dninarju Mihi Škerle, ki se je spodtaknil v ulici Cologna ob kamen, padel ter si zlomil goraji del noge. Zdravniška postaja, katero so obvestili o nesreči, ga je spravila v tuk. bolnišnico.

Razprava proti županu Plesu vršila se je danes od 9. ure predpoludne do 3. ure popoldne.

Martin Boltar, kateri je bil v tej pravdi obsojen na 13 mesecev in ki je župana Plesa na lanski razpravi najbolj obtoževal, je izjavil na današnji razpravi, da je obdolževal Plesa le radi tega, da sebe reši, da pa danes ne more potrditi svojih obdolžitvev.

Svedoka Josip Terčar in Avgust Grbove, ki sta bila lani tudi obsojena radi devinskih izgredov, sta vzdrževala svojo trditvev, da je Ples pred hišo zaupil »Živio, dol z Lego!«, ter ploskal.

Svedok Herkov je potrdil, da je stal ves čas izgredov na vratih ter da izključuje, da bi bil Ples klical »Živio, dol Lega!« ter ploskal z rokami.

Na podlagi teh izpovedev je deželno sodišče po obtožnem govoru drž. pravduka Claricija

